WIELKOPOLANIN

Rok 26. PRZEDPŁATA w POZNANIU Kwartalnie 1,20 m., z odnoszeniem do domu 1,4 m., mies. 40 f. z doszeniem 50 f. — „Wielkopolanin“ wychodzi codziennie. REDAKCJA: ulica Dolna Wałowa nr. 1, I piętro.

Poznań, niedziela 6 grudnia 1908.
Telefon: Ekspedycji 1013. Redakcji 1142

PRZEDPŁATA na POCZTACH: Kwartalnie 1,2[illegible] mk., z odnoszeniem do domu 1,62 mk. [illegible]: od wiersza drobn, 25 f. Ękopisów się nie zwraca. EKSPEDYCJA: ulica Posadowskiego nr. 20.

Nr. 281.

I tak źle i tak nie dobrze!

Tak można napisać czytając uwagi kilku pism naszych o zamierzonej zmianie naszego regulaminu wyborczego. Według dotychczasowego regulaminu decydowało o postawieniu kandydatów poselskich jedno ogólne zebranie powiatowe.

Był to sposób bardzo wygodny i prosty. Komitet ogłaszał zebranie, na sali zebrało się kilkuset obywateli i tam dokonano nie tylko wyboru kandydatów poselskich, lecz także wyboru komitetu i delegata.

Każdy zrozumie, że takie zebranie w rzeczywistości nie było często istotnym wyrazem woli wyborców, tylko niejednokrotnie wyrazem życzeń zręcznych agitatorów. Stan rzeczy z pewnością bardzo niedoskonały byłby uchodził nadal za znośny, gdyby właśnie w ostatnim czasie nie były zaszły gorszące rzeczy z powodu przesadnej na rzecz pewnych kandydatów agitacji.

Tym wadom i brakom ma zapobiedz nowo projektowany regulamin.

Nowy regulamin znosi zebrania p o w i a t o w e a w to miejsce wprowadza zebrania obradowe.

W krótkich słowach projekt tak brzmi:

Każdy powiat dzieli się na trzy względnie na cztery obwody, zależnie od jego wielkości, każdy obwód urządza zebranie obwodowe, które winno się odbyć ile możności w obrębie obwodu, a skoro tylko możliwe, w mieście tegoż obwodu.

Miasto Poznań i Bydgoszcz stanowią powiaty, miasto Inowrocław, Ostrów, Gniezno i Leszno — samoistne obwody.

Zebranie obwodowe:

1) wybiera najmniej 7 członków Komitetu powiatowego, który ma tym sposobem najmniej 21 członków (przy 3 obwodach) względnie 28 członków (przy 4 obwodach); jedna trzecia część wybranych przez zebranie obwodowe członków Komitetu powiatowego musi pochodzić z miast, leżących w odnośnym obwodzie;

2) wybiera kandydata na delegata powiatowego i tegoż zastępcę;

3) uchwala listę kandydatów na posłów.

Komitet powiatowy stanowi władzę wyborczą na wszystkie obwody danego powiatu. On też na podstawie list poszczególnych obwodów ustanawia w tajnem głosowaniu ostateczną powiatową listę kandydatów poselskich, on również na podstawie uchwał poszczególnych obwodowych zebrań wybiera w tajnem głosowaniu na delegata powiatowego i jego zastępcę.—

Otóż powyższy projekt doskonałym nie jest, ale to każdy musi przyznać, że przy tym sposobie dokonywania wyborów kandydatów łatwiej będzie można się dowiedzieć o rzeczywistej woli wyborców powiatu.

Tak zwani ludowcy powiadają, że projekt zmiany regulaminu został opracowanym przez przeciwników ruchu ludowego, aby siłę tego ruchu i jego wpływ na wybór kandydatów poselskich złamać.

Obawy to całkiem zbyteczne.

Przecież ludowcy mogą się postarać o przeprowadzenie swoich zwolenników do wyborczego Komitetu powiatowego, a wpływ ich na wybór kandydata poselselskiego będzie zapewniony.

Ciekawi jesteśmy, czy walne zebranie delegatów przyjmie tak zmieniony regulamin.

Proces o nieme wiece.

Z powodu niemych wieców, toczył się w dniu 2 grudnia t. r. przed sądem ławniczym w Duisburg-Ruhrort, przeciw p. Wojciechowi Sosińskiemu z Bochum, prezesowi „Zjednoczenia Zawodowego Polskiego.“

Oskarżenie opiewało, że p. Sosiński w dniu 8 października rb. w Bruckhausen urządził publiczne zebranie, ewentualnie nim kierował, na którym rozprawiano po polsku; wykroczenie przeciw §§ 12 i 19 ustępowi 3 prawa o stowarzyszeniach na rzeszę niemiecką.

Jako świadkowie występowali z strony prokuratorji, komisarz p. Sieder z Bruckhausen, a z strony p. Sosińskiego zapozwano na świadka p. Stan. Łukowczyka z Bruckhausen. Świadek p. Siedler zeznał, że zebranie się odbyło i przyjęto trzy rezolucje na takowym, lecz na nim nikt słowa nie mówił. Z zeznań drugiego świadka zrezygnowały obie strony. Pan prokurator twierdził w swym przemówieniu, że p. Sosiński zebranie zwołał i nim kierował, a chociaż na nim nie mówił, to pomimo tego jest czynem karygodnym, bo rozdawanie odezw w polskim języku w myśl § 12 jest karygodnem i wnosi o karę 20 mk. ewentualnie karę więzienną. P. Sosiński bronił się sam i zaznaczył na wywody prokuratora, że według § 1 o stowarzyszeniach, jest wszystkim obywatelom należącym do rzeszy niemieckiej w celach nie sprzeciwiających się ustawą karną, tworzyć Towarzystwa i zbierać się. I mnie jako obywatelowi, jest wolno to samo czynić — nikt zabronić mi nie może, publicznych zebrań zwoływać, czy to w tym, lub innym celu. § 12 o stowarzyszeniach na rzeszę niemiecką nakazuje tylko, że na publicznych wiecach jest zabronionym po polsku przemawiać, lecz nigdzie w prawie nie stoi, aby i zakazano po polsku pisać, lub gazety, odezwy i broszury pomiędzy zgromadzonych rozdawać.

W komentarzu do nowego prawa o stowarzyszeniach, prof. dr. Hibnera z Stutgartu, przewodniczącego komisji parlamentu, która projekt opracowała, wyraźnie stoi, — że co do używania § 12 był tak rząd jak i parlament tego zdania i przekonania, że nie będzie on używany do szykan związków zawodowych.

Do zwołania publicznego zebrania byłem zniewolony i to z następujących powodów. Podczas obrad nad ustawą o nowym prawie o stowarzyszeniach zapytała się pewna liczba posłów sekretarza stanu p. Bethmanna Hollwega, w jakiej mierze § 12 będzie używany do związków zawodowych, odpowiedź była ta, że pod tym względem policja będzie się jak najlojalniej zachowywała, a ponieważ policja pod tym względem robi nam wielkie trudności, opracowałem petycją o dopuszczenie mowy polskiej na publicznych zebraniach „Zjednoczenia Z. P.“

Ponieważ taka petycja musi być poparta, zwołałem owe publiczne zebranie. Na tym zebraniu taka rezolucja, jak i petycje do sejmu i parlamentu zostały milcząco przez podniesienie rąk przyjęte.

Owego zebrania zresztą za publiczne uważać nie można, boć wogóle żadne zebranie się nie odbyło, nikt zebrania nie zagajał, nikt na nim nie przemawiał, ani też zebranie nie zostało zakończone.

Podług § 19 ustępu 3 tych zebrań uważać nie można za publiczne, aby mnie ukarano. Zwołując publiczne zebranie, kierownicy tychże, lub ci, co na takich zebraniach przemawiają czynią czyn karygodny, jeżeli mieli już naprzód zamiar rozprawy nie w niemieckim języku, — lub jeżeli się nie postarają o to, aby mowy zabronić, to ja uczyniłem, bo nikomu nie pozwoliłem po polsku przemawiać. (Tak też opiewa wyrok najwyższego sądu rzeszy z dnia 31 maja 1886 r. Delius str. 202.) Sądzę, że sąd się do mych wywodów przychyli i mnie od kary uwolni, ponieważ to co uczyniłem, nie sprzeciwia się przepisom prawnym.

Sąd po półgodzinnej rozprawie pana Sosińskiego od kary uwolnił, a koszta nałożył kasie państwowej.

Sędzia uzasadnił wyrok w dłuższem przemówieniu na mocy starego prawa pruskiego, o stowarzyszeniach i rozmaitych wyroków kamergerychtu, oraz sądu rzeszy, że jeżeli zebranie podlega karze, musi się koniecznie na nim przemawiać.

§ 12 nowego prawa o stowarzyszeniach na rzeszę niemiecką pod tem względem nie jest wyraźnie skreślonym i przy najlepszej chęci, kary nałożyć nie można — chyba, że § 12 będzie inaczej skreślony, dla tego tutaj uwolnienie nastąpić musiało.

Odezwa
do wyborców Polaków w okręgu babimojsko-międzyrzeckim.

Polski Centralny Komitet Wyborczy zawarł z katolicką partją centrową kompromis przy mających się odbyć dnia 12 grudnia rb. wyborach uzupełniających do parlamentu niemieckiego w okręgu babimojsko-międzyrzeckim.

Mocą tego układu zobowiązali się Polacy przy obecnych wyborach uzupełniających nie stawiać własnego kandydata poselskiego, tylko od razu w pierwszym pochodzie dnia 12 grudnia rb. głosować na kandydata centrowego, którym jest za wspólną zgodą

X. prob. Roenspiess z Kaszczoru.

W zamian za to zobowiązała się partja centrowa przy przyszłych wyborach parlamentarnych do takiej samej pomocy na korzyść kandydata polskiego. Wybór okręgu, w którym z tej pomocy korzystać będziemy, zależeć będzie od uznania Polskiego Centralnego Komitetu.

Podając ten akt naszej najwyższej władzy wyborczej do wiadomości, wzywamy jak najusilniej nasze komitety wyborcze w powiatach babimojskim i międzyrzeckim, żeby agitacją wyborczą jak najgorliwiej się zajęły, zaś wyborców naszych w okręgu babimojsko - międzyrzeckim prosimy gorąco, żeby mężom zaufania służyli chętną pomocą, a w dn. wyborów — dnia 12 grudnia — bez wyjątku głosowali na

X. prob. **Roenspiessa** z Kaszczoru.

Prowincyonalny komitet wyborczy na W. Ks. Poznańskie.

Stefan Cegielski, prezes.	Dr. Krysiewicz, sekretarz.
X. Wawrzyniak, wiceprezes.	M. Więckowski, skarbnik.
Juljan Brzeski.	Władysław Grabski.
X. Mojzykiewicz.	Dr. T. Szułdrzyński.

Z parlamentu niemieckiego.

PBP.) Berlin, dn. 3 grudnia.

Po dwudniowych rozprawach ukończył parlament w czwartek rozprawy nad wnioskami o zmianę konstytucji, o uregulowanie sprawy odpowiedzialności kanclerza i o zmianę regulaminu parlamentu. Zainteresowanie się temi ważnemi sprawami widocznie po dosyć bladych obradach dnia poprzedniego znacznie się zmniejszyło u publiczności, bo trybuny ani w połowie nie były zapełnione. Tak samo przemówienia przedstawicieli różnych stronnictw nie budziły większego zaciekawienia, nawet u posłów samych, gdyż sala podczas nich nie wykazywała większej frekwencji, aniżeli zazwyczaj przy omawianiu spraw mniejszej wagi.

Poseł Graef z zjednoczenia gospodarczego wnioskuje z oświadczenia p. Bethmanna i z obecności przedstawicieli rządu, że rada związkowa ma dobrą wolę, zająć się istotnie rozwiązaniem kwestji, o które tu chodzi. Ubolewa nad tem, że mówca socjalistów Ledebour, wprowadził wczoraj do dyskusji ton, niegodny parlamentu, że wystąpił nie w roli posła, lecz raczej w roli komika z teatru lub cyrku. Co do wniosków oświadcza się za zmianą regulaminu mianowicie co do podawania wniosków przy interpelacjach, za wnioskiem wolnomyślnych o odpowiedzialności kanclerza, która dotychczas była tylko frazesem, a przeciwny jest wnioskowi o współdecydowanie parlamentu o pokoju i wojnie. W końcu śpiewa hymn pochwalny na monarchją, oświadczając, że stronnictwo jego zwalcza wszystkie zamiary, dążące do uszczuplenia praw korony.

Poseł Neumann (woln. zjedn.) w obszernej mowie omawia stosunek parlamentu do rady związkowej, żądając rozszerzenia praw parlamentu, który obecnie jest czynnikiem drugorzędnym w rządzeniu krajem, podczas gdy według konstytucji ma mieć równe prawa z radą związkową.

Pos. Bindewald (antysemita) popiera wniosek Polaków i wniosek centrum o rozszerzenie odpowiedzialności kanclerza.

Pos. Singer (soc.) po ostrej polemice z przeciwnikami wniosków socjalistycznych stawia wniosek, aby wnioski dotyczące zmiany konstytucji, przekazać osobnej komisji, w której i rząd mógłby wziąć udział, a wnioski o zmianę regulaminu odesłać do komisji porządkowej, gdzieby przedstawiciele rządu nie mogli wpływać na posłów.

Premawiali potem jeszcze konserwatysta Dietrich przeciw wnioskom i Alzatczyk dr. Ricklin za wnioskami, mającymi wzmocnić stanowisko parlamentu.

Następnie otrzymali jeszcze głos przedstawiciele czterech stronnictw, stawiających wnioski do końcowego przemówienia i to: Payer (woln.), dr. Dziembowski z Koła Polskiego, Heine (soc. dem.) i dr. Spahn (centr.). Każdy z nich polecał wniosek swego stronnictwa, zbijając zaczepki innych stronnictw podczas poprzednich rozpraw.

Poseł dr. **Dziembowski** zwrócił się mianowicie przeciw twierdzeniu pewnej części prasy, jakoby Koło polskie wniosek swój stawiło w tendencji narodowo politycznej. Jest to stara taktyka naszych przeciwników; aby wniosek nasz z góry uczynić niepopularnym, nadaje mu się miano „wniosek polski". Mówca wyraża zadowolenie, że zarzut ten nie spotkał Koła przynajmniej w parlamencie samym, że owszem znalazł uznanie prawie ogólne. Nie może tu też być mowy o tem, że wniosek nasz wkracza w prawa korony. Nikt nie chce cesarzowi odejmować prawa zwoływania parlamentu lub zamykania go. Chcemy tylko doprowadzić do tego, aby parlament chociażby w miejscu miarodajnem nie uznano konieczności zwołania go, mógł zadokumentować swoje zdanie przeciwne. Ważna ta sprawa nie powinna się rozbić o pewne formalne wątpliwości co do praktycznego jej wykonania. Celem wniosku jest właśnie podkreślenie stosunku parlamentu do rady związkowej jako dwóch równomiernych czynników politycznych o zaznaczenie, że parlament nie jest instytucją drugorzędną, że jest przedstawicielstwem ludu z łaski ludu a nie z łaski cesarza. (Brawo! u Polaków!)

Po kilku osobistych wzmiankach dyskusją zamknięto. Wniosek socjalistów (Singera) nie znalazł większości; poparli go tylko Polacy; natomiast przeszedł wielką większością wniosek wolnomyślnych o przekazanie wniosków wzmocnionej (na 28 członków) komisji regulaminowej. Przeciw niemu głosowali tylko konserwatyści. — Koniec o godzinie 7 wieczorem.

Następne posiedzenie w piątek o g. 2 po poł. Na porządku dziennym dalszy ciąg obrad nad nowelą do ustawy procederowej.

Z komisji budżetowej sejmu pruskiego.

PBP.) Berlin, 3 grudnia.

Dyskusja ogólna nad projektem rządowym i podanymi doń wnioskami różnych partji, zajęła dziś w komisji jeszcze długi czas. Z dyskusji tej podkreślić warto ostrą krytykę, jaką wypowiedział narodowy liberał przeciwko finansowej polityce rządu. „Rząd" — powiada — „zrzuca wszystkie ciężary na jeden jedyny podatek od dochodu. We Francji i w Anglji ma się rzecz zupełnie inaczej: rządy tam na nowe ciężary usiłują odkrywać nowe źródła dochodu. W Prusiech np. niedostatecznie wyzyskany został podatek stemplowy; Bawarja chociażby zaprowadziła daleko wyższy stempel od kontraktów mieszkalnych jak Prusy. Co gorsza rząd pruski darowuje opłaty stemplowe — z rzekomego fałszywie pojętego patrjotyzmu — nabywcom wielkich obszarów ziemi, co się w ostatnich dniach stało w prowincji poznańskiej."

Rząd jeszcze raz występuje w obronie swoich projektów i swojej polityki finansowej.

Jeden z wolnokonserwatystów broni wniosku podanego wczoraj przeciwko zarzutom, które się z komisji przeciwko niemu podniosły. Stawia on między innemi zasadę, że finanse pruskie poprawić należy w ten sposób, żeby podnieść wydajność wszystkich źródeł dochodowych, a uszczuplić wydatki do granic niezbędnych.

Po ukończonej dyskusji przystąpiono do głosowania nad wnioskiem wolnokonserwatystów, mianowicie nad tą częścią, która zmierza do odrzucenia zmian ustawy podatkowej według projektu rządowego i do odrzucenia projektowanej nowo ustawy o opodatkowaniu Towarzystw akcyjnych i spółek. Za wnioskiem głosują wolnokonserwatyści, narodowi liberałowie i wolnomyślni. Większość jest zatem przeciwko wnioskowi.

Celem porozumienia się i przygotowania dalszych wniosków do dyskusji szczegółowej nad projektami podatkowymi odroczyła się następnie komisja do piątku godziny 11.

Interpelacja Koła Polskiego w parlamencie.

Koło Polskie wniosło następującą interpelacją w parlamencie niemieckim:

„Czy panu kanclerzowi Rzeszy jest wiadomem, że władze administracyjne poszczególnych państw związkowych nadużywaniem paragrafów 3 i 12 ustawy Rzeszy o stowarzyszeniach uszczuplają obywatelom Rzeszy praw zgromadzania się i zakładania Stowarzyszeń?

Co zamyśla p. kanclerz uczynić celem usunięcia tych niezdrowych stosunków?"

Berlin, dn. 3 grudnia 1908.

Interpelacja nosi nagłówek „Brandys i towarzysze" i podpisy wszystkich członków Koła oraz kilkunastu członków stronnictwa centrowego.

Stronnictwo socjalno-demokratyczne również wniosło interpelacją następującą: „Czy p. kanclerzowi jest wiadomem, że ustawa Rzeszy o stowarzyszeniach mianowicie § 12 tejże (paragraf językowy) przez władze administracyjne częstokroć wykonywanym bywa w sposób, niezgadzający się ani z dosłownem brzmieniem ustawy ani z oświadczeniami przedstawicieli rządów związkowych? Jakich środków zamyśla użyć p. kanclerz w celu usunięcia tych niezdrowych stosunków.

Interpelacja, nosząca nazwę „Albrecht i towarzysze" podpisaną jest przez 43 posłów socjalnodemokratycznych.

* **Walne zebranie** wyborców powiatu Krotoszyńskiego odbędzie się w Krotoszynie na sali pana Dymlanda w niedzielę, dnia 13 grudnia o godzinie 4 po południu.

Porządek obrad: 1) Sprawozdanie komitetu ustępującego. 2) Wybór nowego komitetu oraz delegata i zastępcy. 3) Przemówienie poselskie.

O liczny udział uprasza

Komitet powiatowy.

* **Wiec „Straży" w Witkowie** odbędzie się w wtorek, 8 grudnia na sali p. Deskowskiego o godzinie 12 i pół w południe. O reorganizacji „Straży" przemawiać będzie delegat p. dr. Tadeusz Jaworski z Poznania.

O liczny udział prosi

Fr. Michalak, starosta Straży.

Wiadomości polityczne.

Niemcy. Berlin, 4 grudnia. (Z parlamentu.) Drugie czytanie wielkiej noweli procederowej.

— Posiedzenie Koła Polskiego w parlamencie odbędzie się w środę, dnia 9 b. m. o godzinie 8 wieczorem.

Austrja. Do Wiednia przybyła Królewska para szwedzka.

— Wiedeń. (Jubileusz cesarza Franciszka Józefa.) Uroczystości Jubileuszowe rozpoczęły się o godzinie 7 rano oddaniem 24 strzałów moździerzowych. Ulicami miasta przeciągały muzyki wojskowe. Cesarz rano po nabożeństwie w kaplicy w Schönbrunnie udał się do Burgu, witany na ulicach miasta okrzykami. W Burgu odbyło się nabożeństwo, poczem cesarz przyjął arcyksiążąt z arcyksięciem Franciszkiem Ferdynandem na czele, który wygłosił przemówienie. Następnie złożyli życzenia członkowie ministerstwa spraw zagranicznych z baronem Aehrenthalem na czele oraz dygnitarze dworscy. O godz. 11 przed południem odbyło się w kościele św. Szczepana nabożeństwo, na którem byli obecni członkowie rodziny cesarskiej, dygnitarze, ministrowie, prezydenci obu Izb Rady państwa ltd. We wszystkich innych kościołach i świątyniach odbyły się również nabożeństwa.

— Wiedeń. Ze wszystkich miast prowincjalnych nadchodzą wiadomości o ilumiuminacji i innych uroczystościach jubileuszowych. W Zagrzebiu odbyła się również iluminacja i capstrzyk, jednakże pochód planowany przez komitet obywatelski został zakazany, ponieważ władze dowiedziały się, że pochód ten ma być zamieniony na demonstracją polityczną.

— (Prasa zagraniczna o jubileuszu cesarza.) Berlin. Wszystkie dzienniki

---

„Noc Listopadowa"

Stanisława Wyspiańskiego.

II.

Przypatrzmy się teraz chociażby pobieżnie treści dramatu, a raczej przepięknym 10 obrazom, do których objaśnienia daje nam wieszcz w luźno wiązanej formie.

Na korytarz szkoły Podchorążych w Warszawie występuje Pallas Atene, bogini kunsztu wojennego i zwołuje podległe sobie boginie zwycięstwa i klęski. Zwiastuje im, że bój będzie pomiędzy Polską a carem i że powstańcom trzeba nieść pomoc. W tem wypada 160 podchorążych a na ich czele Piotr Wysocki, który każe chwytać za broń i zdobywać arsenał. Sam uda się tymczasem do Belwederu, aby zebranym w ogrodzie 16 spiskowym dać broń i naboje, celem uwięzienia W. ks. Konstantego.

W drugim obrazie prowadzi nas Wyspiański do salonu W. księcia.

Od brata cara otrzymał on co dopiero list, lecz woli jego wypełnić nie pragnie. Przeciwnie ma zamiar powołać Polaków do broni, stanąć na ich czele, pobić brata i obwołać się królem Polski.

Zwierza się z tego swej żonie Joannie, lecz ta znając jego przewrotną naturę w szczerość i wytrwałość jego planów nie wierzy Jako gorliwa Polka uczuciami swojemi stoji po stronie powstańców; jako żona Konstantego i ulegająca częściowo jego urokowi poczuwa się do pewnej z nim wspólności. Ztąd wynika sprzeczność i tragizm jej do męża stosunku.

Przeczucia Joanny nie zawiodły; skoro Konstanty dowiaduje się o przygotowującym się przewrocie, — budzi się w nim prawdziwa natura tchórza i bezlitośnego tyrana zarazem.

W następnej (III) scenie widzimy zebranych spiskowych w ogrodzie pałacowym pod pomnikiem Jana Sobieskiego. Wyczekują broni i hasła. Nagle ukazują się pomiędzy nimi dwie boginie; Demeter czyli matka ziemia i jej córka Kora, jako symbol z nieniejących się pór roku. Nadchodzi czas powrotu Kory do podziemi, do męża Orkusa. Żegna się zatem z płaczącą matką i pociesza ją:

Z wiosną, gdy pierwsze lody spłyną,
gdy pierwsze wichry powieją,
wrócę, żywot zacznę nowy.
. . . . . .
Gdy więzy śmierci skruszę
i zieleń pędów nowych rzucę
na niwy, łęgi, na zagony —
O matko Bogów godna praca! —
sposobić każ lemierza brony...

I odchodzi Kora w krainę śmierci, a towarzyszy jej orszak godowo przybranego polskiego ludu, weselną przygrywając nutę. — Znaczy to że lud wierzyć ma w odrodzenie i zmartwychpowstanie narodu.

Powstańcy wpadają po zabiciu straży do zamku (scena IV) ale księcia służba wczas budzi i ukrywa przelękłego w sypialni Joanny. Tymczasem nadchodzi odsiecz, którą prowadzi jenerał Stanisław Potocki. Spiskowym ratuje życie księżna, wskazując im ukryte przejście. Konstanty, który drżał przedtem, znajduje naraz odwagę i rozkazuje Potockiemu wymordować lud warszawski.

Na innem miejscu miasta (scena V) w „Teatrze Rozmaitości" odbywa się w tymże czasie jak zwykle przedstawienie. Grano pamiętnego wieczoru 29 listopada 1830 r. wodewil pod tytułem: „Faust i Małgosia". W roli Mefista występował ulubiony aktor Kudlicz. Jednakże zebrana w teatrze publiczność zajęta dzisiaj jest czem innem. I do mas szerokich dotarły już pierwsze tchnienia gotującej się walki, trawi je bezwiedna gorączka oczekiwania niezwykłych wypadków.

Uczucia publiczności odtwarzają nam Satyry, którzy mają tańczyć w balecie, a tymczasem odgrywają wbrew rozporządzeniom rolę Konstantego i poniewieranych przez niego polskich żołnierzy.

A kiedy Kudlicz zamiast kupletów wesołych śpiewa:

Przyzwyczaić się można do rany, co boli
tańcować — gdy Car każe...
śmiać się, gdy pozwoli —

wybucha długo tłumione oburzenie, a równocześnie wpadają Zajączkowski z wieścią, że powstanie wybuchło. Publiczność opuszcza tłumnie teatr, zostaje tylko Chłopicki, który w szczęśliwy wynik sprawy nie wieży i ociąga się brać w walce czynny udział. O zwycięztwo gra w karty niepomny i wąchając się z boginią Napoleonidów — i przegrywa.

I Lelewela nakłonić nie mogą przyjaciele do natychmiastowego — objęcia rządów narodowych. Zmęczony długodniowem czuwaniem nad łożem umierającego ojca wzbrania się złamany i słaby stanąć na czele ludu a utwierdza go w tem duch ojca, zstępującego w krainę cieniów wołaniem zagrobowem:

„O nie plam ty się krwią! —

Przez ulice Warszawy (scena VII) koło Krakowskiego Przedmieścia przeciągają pułki polskiego wojska. Podchorążych wiedzie Wysocki do arsenału, gdy zastępuje im drogę jenerał Potocki i rozkazuje zawrócić do Belwederu.

Polacy błagają go na kolanach, by stanął na ich czele; Potocki odmawia. Nie inaczej dzieje się z oddziałem Zaliwskiego. I tego usiłuje jenerał odwrócić od marszu na arsenał. Wtem wpada rosyjska żandarmerja; następuje potyczka i Potocki ginie od kul moskiewskich. Ulice zalega tłum, który pochwycił szpiega Makrota i wlecze go wieszać na latarni. Makrot zdradza w obronie życia syna jenerała Konstantego Gendrepa, i powoduje tłum do zacnego zabicia jen. Nowickiego, którego podaje na Lewickiego; sam wreszcie ginie. Nad zabitymi trupami duma Czartoryski o koronie polskiej.

W pałacu Łazienkowskim (scena VIII) Joanna, upojona hasłem powstania zawiera z bogiem wojny Aresem przymierze, które ojczyźnie ratunku nie przyniesie. Na salonach zjawia się Kora z przepowiednią:

Wieki i lata co przyjdą
żyć będą żarem tych treścią.
. . . . . .
Pokoleniom ostawię czyny
po ojcach wielkich — wielkie wskrzeszą
[syny
. . . . . .
Krwią pola a rolę użyźnię
i synów z krwi tej dam — kiedyś —
[Ojczyźnie! —

— a teraz wzywa do spoczynku i snu.

W scenie IX w istocie przygotowuje się już sen ojczyzny. O północy zeszły się cienie poległych, aby za rozkazem Hermesa zwiastuna rozkazów najwyższego boga, na łodzi Charona wybrać się w krainę śmierci. Pomiędzy nimi zapóźno wyraża żal Potocki, że od walki za kraj się usunął. Zarówno z poległymi i bogowie opuszczają plac boju.

Scena ostatnia przedstawia nam wymarsz W. Ks. Konstantego z Warszawy. W Alejach Ujazdowskich rychłym porankiem stanęło wojsko. Wódz ich ociąga się z wydaniem rozkazów, nasłuchuje głosów szeleszczących pod stopami liści jesiennych i z strachem patrzy w mglistą groźną przyszłość. Zjawia się jenerał Krasiński, smutny i przygnębiony. Konstanty przepowiada mu zwycięstwo Polski, a na dowód niezłamanego ducha każe wprowadzić z więzienia oślepłego Łukasińskiego. Zbiry moskiewskie przykuwają go do armaty, lecz nieustraszony bohater klęka i wśród dźwięku dzwonów woła natchnionym głosem:

„Wytrwania! Wytrwania
O dajże im Boże —
. . . . . .
Niech wloką, niech wloką,
Niech w lochy zakują
Niech sępy żreją me ciało,
By ino tym braciom
Co dzwonią w Warszawie
Zwycięstwo się walki dostało!"

Pochód rusza, a wśród szumu liści jesiennych gubią się ostatnie słowa męczennika:

Witaj jutrzenko swobody
za tobą zbawienia słońca. —

Wystawiono w Krakowie i grano wspaniały ten utwór Wyspiańskiego tak jak tego wymagała wiekopomna rocznica. Dekoracje były przepiękne, wierne i czarujące, ilustracja muzyczna i reżyserja beznaganna. To też zachwyt w odświętnie przybranym i przepełnionym teatrze był powszechnym. Publiczność z zapartym oddechem i wzruszeniem śledziła przebieg akcji, której wykonanie spoczywało w mistrzowskich rękach pp. Solskich, p. Wysockiej, pp. Jaworskich, J. Węgrzyna i Weycherta. Lecz i inni artytyści bez wyjątku dołożyli wszystkich sił, aby całość wypadła jaknajlepiej.

Dzień pierwszy rocznicy śmierci Wyspiańskiego będzie pamiętnym w hihistorji teatru Krakowskiego oraz w sztuce i literaturze całej Polski.

Kraków, 29 listopada.

Tadeusz Jaworski.

poranne poświęcają bardzo sympatyczne artykuły jubileuszowi cesarza Franciszka Józefa.

— Paryż. Dzienniki tutejsze poświęcają cesarzowi Franciszkowi Józefowi sympatyczne artykuły z okazji jubileuszu.

— Kolonja. „Koelnische Zeitung“ omawiając jubileusz cesarza Franciszka Józefa zapewnia, że Niemcy pozostaną wierne sojuszowi z monarchją austrjacko-węgierską.

— (Ofiary iluminacji.) Wiedeń. Podczas iluminacji ogółem zmarło 4 osoby na udar sercowy, zaś 104 osoby odniosły obrażenia, z tego 2 ciężkie.

— Wiedeń. Podczas uroczystości iluminacyjnych na Ringstrasse nie 4, ale 5 osób zostało zgniecionych, 104 osób doznało obrażeń tak wewnętrznych, jak zewnętrznych. Dwie osoby ranne dogorywają w szpitalu. Trudno z powodu tych zajść winić policją, ponieważ ta miała za zadanie strzedz dalszych części miasta, ponieważ masy ludności napływały stamtąd do śródmieścia. Dziwić się raczej należy, że nie zawezwano pomocy wojska. Obliczają, że na Ringstrasse zgromadziło się półtora miljona ludzi, w tem około 300 000 przyjezdnych.

Turcja. Z Saloniki donoszą, że rząd powołał pod broń w obwodzie 3-go korpusu 72 000 rezerwistów. Pieniądze przez rząd dla wojska wyznaczone nie wystarczają i dostawcy armji grożą, że zaprzestaną dostaw.

Wiadomości z blizka i z daleka.

Poznań, dnia 5 grudnia 1908.

Uczmy dzieci czytać i pisać po polsku!

* **Telegramy Kościuszkowskie.** Ponieważ dochodzą nas skargi, że na prowincji nie we wszystkich miasteczkach można nabyć telegramów naszych, przeto prosimy ludzi dobrej woli, ażeby się do nas zgłaszali po nie i rozszerzali je wszędzie, a my odwrotną pocztą żądaną ilość nadeślemy.
Marja Halina Łebińska, Dolna Wałowa 1, I. Teodora Kusztelanowa, ul. Ogrodowa 12, Poznań.

* **Na chleb św. Antoniego** złożyli: pp. Antoni i Elżbieta Eichstaedtynowie z Recklinghausen 4.95 mk.

* **Biedna wdowa,** mająca dwoje chorych dzieci do utrzymania, sama słaba i do pracy niezdolna, udaje się na tej drodze do miłosierdzia publicznego. Składki przyjmuje nasza ekspedycja, ul. Posadowskiego. Bóg zapłaci.

* **Poznań.** (Urząd stanu cywilnego z dnia 3 grudnia 1908 r.) Urodziny. Syna: Robotnik Jan Klonowski. Robotnik T. Rochatka. Zarządzca drukarni W. Graczyński. Niezamężna M. Inspektor kąpielni M. Gawlak. — Córkę: — Szewc W. Nowak. Ślusarz Edw. Bulczyński. Woźnica M. Gorzelańczyk. Niezamężna F. Mistrz rzeźnicki Wł. Dankowski. Robotnik J. Hundert. Mistrz szewski W. Strzałkowski. Mistrz szewski K. Filipiak. Mularz Ign. Staliński. — Umarli: Pozasłużbowy listowy Marcin Polzin 77 lat. Wdowa Ch. Friedmann ur. Gumpel 69 lat. Chałupnik W. Szott 59 l. Pomocnik balwierski A. Wiśniewski 27 lat. H. Idziński 4 lata 5 mies. 3 dni. A. Herzog 10 mies. 25 dni.

* **Poznań.** Zarząd poznańskiej poczty podaje do wiadomości publicznej, aby kupcy i przemysłowcy tutejsi wysełali paczki o ile możności już w ciągu dnia, a przynajmniej przed godz. 7 wieczorem, gdyż w ostatniej godzinie od 7 do 8 natłok jest ogromny, co utrudnia bardzo pracę.

* **Z teatru.** Dziś w sobotę dnia 5-go bm. po raz pierwszy: „Pan radzca bal wydaje,“ komedja w 3 aktach, Bolesławicza. Ceny zwyczajne. — W niedzielę po południ. o godz. 3 „20 dni kozy.“ Ceny zniżone. — Wieczorem po raz drugi: „Pan radzca bal wydaje.“ Ceny zwyczajne.

* **Wystawa robót kobiecych** przy ul. św. Marcina nr. 64 I ptr. cieszy się wielkiem uznaniem. Licznie zwiedzająca publiczność podziwia tak piękne roboty, jak nader przystępne ceny. To też robótki praktycznej natury, jak tania bielizna wystawiona przez Związek konfekcjonaryuszek domowych znajduje chętnych i licznych nabywców. Piękne hafty kolorowe, rzeźby, wyroby sztuki stosowanej, paski gobelinowe, malowane i plecione, mają również dobry zbyt. Każdy zaopatruje się chętnie na wystawie robót kobiecych w podarki gwiazdkowe, ponieważ nabywa je tanio, a przy tem starannie i gustownie odrobione. — To też zachęcamy czytelników naszych, ażeby licznie zwiedzali wystawę, nietylko bowiem kupując wesprą przemysł swojski, ale nadto zobaczą wiele pięknie wykonanych prac. Wstępne wynosi 25 fen. od osoby.

* **Z Towarzystwa Urzędników Gospodarczych.** Szanownym członkom przypominamy uchwałę walnego zebrania, opiewającą, aby każdy członek, uzyskawszy posadę przez Biuro Towarzystwa, zaciągał tem samem dług honorowy w wysokości 5—10 marek, wedle własnego uznania. Zebraną w ten sposób gotówkę przeznacza się na powiększenie funduszu na „Dom Przytułku.“ — Zwracając na powyższą uchwałę uwagę tych wszystkich pp. urzędników, którzy dotąd posady otrzymali, prosimy ich, — aby wszelkie składki przesyłali na ręce sekretarza Towarzystwa pod adresem J. Winiewicz, Poznań, ulica Berlińska nr. 5.
Zarząd główny.

* **Członkom** Tow. krawców w Poznaniu donosimy, że urządzenie nauki kursu kroju krawiectwa wtenczas dopiero nastąpić może, jeśli dostateczna liczba członków się zgłosi, przyjmując warunki uchwał. Wzywamy członków Tow., by swe zgłoszenia jak najwcześniej uskutecznili u naszego kasjera p. W. Kosmowskiego, ul. Wroniecka nr. 19 I ptr. Zaznaczamy także, iż z powodu zbliżającego się obchodu 25-letniego jubileuszu założenia Tow. naszego, postanowił zarząd powołać do czynnego udziału członków Kółka śpiewackiego. Zarząd donosi że ćwiczone będą nowe pieśni i msza św. Szanown. członków tegoż kółka usilnie prosimy, by wszyscy jak jeden mąż w lekcjach śpiewu udział brali. Zarząd.

* **Podziękowanie!** Na budowę Domu Katolickiego dla Towarzystw w Szubinie łaskawie złożyli pp.: hr. Skórzewska z Lubostronia 100 mr., książę Zygm. Czartoryski z Rokosowa 10 mr., Tadeusz Gruszczyński z Łabiszyna 10 mr., Korytowski z Grochowisk 5 mr., T. Theurich z Gniezna 5 mr., S. Kurnatowska z Dusina 2 mr., X. Mreło z Łabiszyna 5 mr., X. Spychałowicz z Rynarzewa 3 mr., Ponikiewski z Chraplewa 10 mr., Kawczyński z Młodziewierzewa 10 mr., Wieczorowska z Łabiszyna 4 mr., Józef Chociszewski z Gniezna 210 pocztówek i 1,10 mr., za pośrednictwem p. Piotra Formanowicza w Gostyniu: F. Januszewski 50 fen., Bartsch 50 fen., Kalikst Jankiewicz 1 mr., Władysław Hejnowicz 25 fen., Winc. Dabiński 1 mr., Piotr Formanowicz 2 mr., St. Nowacki 1 mr., Ignacy Ciążyński 50 fenyg., Aniela Ciążyńska 1 mr., Mieczysław Kornobis 3 mr., H. H. 1 mr., N. N. 3 mr., Woziewodzki 1 mr., w Brzezice: Ignacy Andrzejewski 50 fenygów, Marcin Babkiewicz 50 fenygów, pan N. N. 2 marki, pan Fr. Andrzejewski 50 fen., Władysł Nawrocki 50 fen., Leon Nawrocki 50 fen. (razem 21,25 mk.) Tow. Przemysłowe z Kcyni 11,10 mk., J. Grosman z Inowrocławia 10 mk., Józ. Melchert z Bydgoszczy 3,00 mk., Wacław Gąsowski z Chełmży 10 mk., Kolendowicz z Poznania 1 mk. Łaskawym ofiarodawcom składamy najserdeczniejsze „Bóg zapłać“ prosząc zarazem gorąco o dalsze łaskawe datki. — Za wydział Towarzystw w Szubinie S. Walkowski, skarbnik.

* **Znowu „wzorowy“ pedagog.** „Berliner Tageblatt“ donosi, że izba karna w Olsztynku w Prusach Królewskich skazała 48-letniego żonatego nauczyciela Hardtmanna za uczynki niemoralne na 7 lat cuchthausu i 8 lat utraty praw honorowych.

* **Nienawiść** do Polaków w kołach hakatystów jest tak wielką, że graniczy z obłędem. Dowodzi tego fakt, który wydarzył się w Bydgoszczy. Pewna Polka wynajęła mieszkanie przy ulicy Wilhelmowskiej i już kontrakt został zawarty. Naraz właściciel domu zmiarkował, że wynajmującą jest Polka i zadał jej następujące pytanie: Pani pewnie jesteś Polką? — Naturalnie i dobrą do tego, była odpowiedź. — To pewnie pani chcesz w moim domu mówić po polsku i dzieci pani będą po polsku mówiły przy zabawie na podwórzu? — Juścić pewnie, skoro je polskiej mowy nauczyłam. — W moim domu jednak po polsku mówić nie wolno! — No to wynajmij pan mieszkanie Chińczykom, do widzenia! Podobny wypadek zaszedł tu już dawniej i podobnie się skończył, bo owi hakatyści natrafili na ludzi rezolutnych i dobrych Polaków. Takie fakty starczą za całe szeregi artykułów o hakatystycznej wściekliźnie.

* **Skarb w ziemi.** W Krotoszynie p. Barcinem znaleziono na polu przy kopaniu rowu w ziemi naczynie z pieniędzmi. Znajdowało się w niem około 10 kg. srebrnych monet z czasów panowania króla polskiego Zygmunta. Podobno czynią się usiłowania, aby skarb ten przekazano niemieckiemu muzeum w Poznaniu.

* **W Jeleniogórze** w pewnej oberży sprzedawano tymi dniami meble zmarłego kapitalisty Koeppena. Pewien pan chciał kupić szafę pieniężną i dla tego oglądał ją dokładnie a przedewszystkiem jej zamek. — Przytem pan ten odkrył, że w pewnej tajnej skrytce tej szafy znajdowało się przeszło 40,000 marek. Pieniądze te oddano spadkobiercom.

* **Witaszyce,** dnia 4. XII. 08. Gospodarz p. Makary Reszelski stąd, sprzedał część swego gospodarstwa Niemcowi Bayerowi, stąd. Już w zeszłym roku nosił się p. R. z zamiarem zaprzepaszczenia swej roli, lecz gdy go gazety przed tym czynem ostrzegły, powstrzymał się, jednakowoż obecnie uległ pokusie i sprzedał grunt swój Niemcowi, — który tamże wybuduje dom. Także pan R. zamierza za pieniądze otrzymane wybudować nowy dom. Grosze judaszowskie szczęścia mu nie przyniosą. Wstyd i hańba sprzedawczykowi.

* **Wielichowo.** W ubiegłą środę napadło w Wielichowie kilku łobuzów obywatela p. Stanisława Tietza i byliby go porządnie obili, gdyby nie pomoc przechodniów. Napastnikami byli dwaj uczniowie mistrza kowalskiego pana B. z Wielichowa.

* **Mysłowice.** (Prusacy przeciw sztuce polskiej). Na cle granicznem przytrzymano tu skrzynię z obrazami polskich artystów, ponieważ treść obrazów ma być rzekomo podburzająca, a co to znaczy, to każdy wie. Zwłaszcza szereg obrazów „Bitwa pod Grunwaldem“ ma być bardzo niebezpieczny dla całości państwa pruskiego. Skrzynia z obrazami, dosyć duża, przeznaczona była dla pewnej firmy w Katowicach.

* **Szczyt roztargnienia.** Jak dalece może się posunąć roztargnienie, dowodzi następujący wypadek, który się zdarzył w tych dniach na dworcu kolejowym we Wilnie. — Do p. K., spacerującego ze swym znajomym po peronie, podeszła jakaś elegancko ubrana pani i podając mu niedużą torebkę podróżną poprosiła go, aby torebkę tę potrzymał, dodając, iż rychło po nią powróci. Pan K., zaskoczony nagle, wziął machinalnie torebkę do ręki, a ponieważ pociąg wkrótce miał ruszyć, wszedł przeto do wagonu, sądząc, iż właścicielka torebki jedzie tym samym pociągiem. W kilka minut po odejściu pociągu, do wagonu, w którym siedział p. K., rzeczywiście wpadła w towarzystwie jakiegoś mężczyzny właścicielka torebki, a ujrzawszy swoją własność w ręku p. K. — zemdlała. Gdy ją ocucono, opowiedziała, iż wprowadzona w błąd podobieństwem pana K. do jej brata, oddała mu torebkę zawierającą cały jej fundusz, składający się z 18,000 rubli gotówki oraz 7000 rubli w papierach wartościowych.

* **Kalendarz.** Niedziela, d. 6 grudnia rb. Mikołaja b. Wschód słońca o godz. 7. min. 57, zachód o godz. 3 m. 45
Poniedziałek, dnia 7 bm. Ambrożego b.

Wiadomości literackie.

— Na Gwiazdkę! „Kantyczki“. Zbiór kolęd i pastorałek z dodatkiem pieśni przygodnych z nutami. Stron 704, 585 pieśni. Cena niebywale niska, bo tylko 1,20 marek za pięknie oprawny egzemplarz. — „Kolędnik.“ Zbiór pieśni i kolęd na Boże Narodzenie do użytku kościelnego i domowego, z nowenną na Adwent, dodatkiem pieśni przygodnych i krótkiego nabożeństwa. Stron 416. Cena egzemplarza w pięknej trwałej oprawie z złoconymi wyciskami tylko 60 fenygów. — Drukiem i nakładem Karola Miarki w Mikołowie (Nicolai O.-S.) Są jeszcze rodziny polskie, w których śpiewają nasze polskie pieśni, czy to postne, wielkanocne, na Boże Narodzenie itp., ale nie wielka już ich liczba. Winę przypisać należy głównie szkole dzisiajszej, z której język polski wyrzucony. Z drugiej zaś strony walka o byt, coraz większy zanik ducha religijnego przeważnie w młodszem pokoleniu. Wszystkim możnaby zagrodzić, gdyby społeczeństwo nasze uznało ważność i potrzebę pielęgnowania śpiewu polskiego w domach naszych. — Poznał brak ten zasłużony zakład wydawniczy Karola Miarki w Mikołowie i wydał nakładem swym prócz wielu śpiewników kościelnych i świeckich, powyższe książki, które polecamy gorąco Szan. naszym Czytelnikom, jako niezbędne dla młodzieży i dorosłych.

Ruch w Towarzystwach.

Zebrania odbędą się:

— Tow. wstrzemięźliwości „Jutrzenka“ w niedzielę, dnia 6 bm. wiecz. o godz. 7 i pół na sali Dominikańskiej.

— Nadzwyczajne walne Kółka rolniczego na Górczyn i okolicę w niedzielę, dnia 6-go grudnia rb. na salce „Ochronki“ przy ulicy Bossego.

— Tow. Przemysłowców w Jerzycach odbędzie się w poniedziałek, dnia 7 bm. o godzinie 8 wieczorem w lokalu p. Marcinkowskiego.

— Filji robotników polskiego Związku zawodowego na Wildzie w niedzielę, dnia 6 bm. na sali p. Golana.

— Filji stelmachów polskiego Związku zawodowego w niedzielę, dnia 6 bm. o godzinie 3 po południu w lokalu W. Garbary nr. 5.

— Tow. polsko-katol. Terminatorów pod wezw. św. Alojzego w niedzielę, dnia 6 bm. o godz. 7 i pół wieczorem na sali Dominikańskiej.

— Katol. Tow. Rzemieślników polskich w poniedziałek, dnia 7 bm. wiecz. o godz. 8 i pół na sali Domu Katolickiego.

Wiadomości handlowe.

Poznań, dnia 4 grudnia 1908 r.

Pożyczka niemiecka 3½ pół proc.		94,50 mk.
Pożyczka pruska ukons. 3 i pół proc.		94,50 „
dto	3 proc.	85,— „
Listy zastawne pozn. 4 proc.		101,60 „
dto	3½ pół proc.	94,10 „
Listy rentowe pozn. 4 proc.		1 1,— „
dto	3½ pół proc.	92,10 „
Renta włoska 4 proc.		104,25 „
Austrjacka renta złota 4 proc.		97,70 „
Austrjacka renta srebrna 4 dwie 5 prz.		98,30 „
Listy zastawne polskie 4 i pół proc.		91,— „
Renta węgierska złota 4 proc.		91,70 „
Banknoty francuskie za 100 franków		81,50 „
Banknoty austrjackie za 100 koron		85,40 „
Banknoty rosyjskie za 100 rbs.		214,6 „

Poznań, dnia 4 grudnia 1908 r.
(Urzędowe sprawozdanie miejskiej komisji targowej na targu zbożowym).

	Za 100 kilogramów: towar piękny	średni	pośledni.
Pszenica	20,5	19,60	18 60
Żyto	15,30	15,80	15,—
Jęczmień	17,50	15,30	14,30
Owies	15,60	14,90	14,5+

Poznań, 4 grudnia rb.
(Urzędowe sprawozdanie targowe miasta Poznania podług sestawienia policyjnego.)

Inne artykuły:		Cena najwyższa m.	najniższa m.	przeciętnie m.
Siana szopkowa za 100 kg.		5,—	3,60	5,—
Siano	„	7,—	6,—	6,50
Groch na paszę	„	—,—	—,—	—,—
Ziemniaki	„	4,—	3,60	3,80
Wołowina (od łopatki	za 2 kg.	1,40	1,20	1,3[illegible]
Wołowina (od brzucha	„	1,30	1,10	1,20
Wieprzowina	„	1,70	1,50	1,58
Cielęcina	„	1,60	1,40	1,50
Skopowina	„	1,80	1,60	1,78
Słonina	„	1,60	—,—	1,68
Masło	„	2,60	2,40	2,58
Łój wołowy	„	1,30	1,—	1,10
Jaja	za kopę	5,—	4,30	4,9[illegible]

Wrocław, dnia 3 grudnia 1908 r.

	dobry tow. najw. cena	najn. cena	średni tow. najw. cena	najn. cena	pośl. towar najw. cena	najn. cena
	mk.	mk.	mk.	mk.	mk.	mk.
Pszenica biała	20,20	19,50	19,40	18,80	18,40	17,—
„ żółta	20,10	19,40	19,30	18,40	18,30	16 9[illegible]
Żyto	17,—	16,40	16,3[illegible]	15,90	15 3[illegible]	15 5[illegible]
Jęczmień	15,—	14,80	14,70	14,40	14,30	14,—
dla brow.	18,50	18,—	17,90	17,50	—,—	—,—
Owies	16,8	15,80	15,20	14,70	14,60	13 80
Groch Wikt.	25,—	24,—	23,—	22,—	21,—	20,—
Groch mały	21,—	2[illegible],50	19,30	18,30	17,50	17,—

Bydgoszcz, dnia 2-go grudnia 1908. (Sprawozdanie Izby handlowej). Pszenica niesamopor. najmniej 180 funtów holend. wagi 368 mk., gorszy gatunek niżej notowania. — Żyto niemiesz., dobre, zdrowe, najmniej 128 funtów holenderskiej wagi 132 marek, najmniej 118 funtów holenderskiej wagi [illegible] marek, liczący [illegible] 153—161 marek. — Jęczmień dla [illegible] 150—15[illegible] marek. — Jęczmień dla browarów 165—173 marek. — Groch na paszę [illegible] do 17 marek, do gotowania 191—00 m. — Owies 14 —15[illegible] marek. Ceny ustanowione [illegible] Bydgoszcz.

Za wszelkie ogłoszenia i reklamy nie bierze Redakcja żadnej odpowiedzialności.

* **Każdy przemysłowiec** posiadać powinien Oeflersa podręcznik, gdyż zaoszczędzi dużo w pieniędzach na czasie i kłopotu. Dziełko to przed dwoma laty rozeszło się w 90 tys. egzemplarzach, a zawiera przejrzyście i łatwo zrozumiale przebieg pojedyńczej, — podwójnej i amerykańskiej książkowości, oraz zamykania kont, dalej wskazówki kupieckich rachunków i korespondencji, objaśnienia kupieckich obcych nazw, skróceń i t. d. W końcu wskazówki we wszelkich sprawach bankowych, z pocztą, kolejami i sądami, w prawie kupieckiem, wekslowem, zabezpieczeń, podatków i ceł, wraz z wzorami i formularzami. Stron 384, w pięknej oprawie kosztuje dzieło to 3 mk., (za zaliczką 3,20 mk.) Nakładem Richard Oefler, Berlin SW. 61. V.

(Nadesłano.)

Jak rok rocznie, tak i w roku bieżącym urządziła firma M. Schneider przy ul. Berlińskiej 19 wspaniałą wystawę gwiazdkową, pięknych i praktycznych podarków. Ceny nader przystępne. Jeden rzut oka na okna wystawne wystarczy, aby publiczność przekonać o ogromnym wyborze towarów li tylko dobrych.

Fabryka papierosów i tureck. tytuniu „WULKAN“
I. F. J. Komendziński w Brodnie
zwraca Szanownym Amatorom łaskawą uwagę na swoje papierosy i tureckie tytunie, które we wszystkich główniejszych odnośnych handlach są do nabycia.

W piątek, dnia 4 grudnia zasnęła w Bogu opatrzona św. Sakramentami, nasza najdroższa matka, teściowa i babka śp.

Ewa Remlein

z domu Małecka

przeżywszy lat 64.

Pogrzeb odbędzie się w poniedziałek, dnia 7 b. m. o godz. 2 po południu z domu żałoby Jeżyce, ul. Poznańska 23, o czem donosi w smutku pogrążona

Rodzina.

Na żałobę

Kapelusze, Suknie, Bluzki, Materye czarne, Krepy

poleca w wielkim wyborze i tanich cenach

K. Ignatowicz,

Poznań, Stary Rynek 67|69.

Zamówienia na kapelusze i suknie żałobne wykonuję w 24 godzinach. 5940

Prowinc. Stowarzyszenie Poznańskich Destylatorów

w środę dnia 9 b. m. o godz. 3 i pół po południu

w Restauracyi „Victoria„ plac Królewski 5, odbędzie się

Nadzwyczajne zebranie

Porządek obrad:

1. Wykład generalnego sekretarza p. dr. Koepcke'go ze związku niemieckich sprytowników i interesentów spirytusowych, E. V. „O projektach ustawy monopolowej".
2. Sprawy wewnętrzne.

Osiedliłem się w Lesznie

jako lekarz praktyczny

Dr. Samoliński

Lissa i. P. 6129

Nowo otworzony!

Godne widzenia!

Każda sztuka 1 M | Każda sztuka 3 M.

Obejrzenie bez przymusu kupna.

Nouveauté Bazar

1. ulica Berlińska 1.

Filie: w Kolonii, Monachium, Lipsku, Wiesbadenie, Królewcu.

Centrala: w Berlinie.

Hurtownie. Detalicznie.

Mydła, sody, mączki Świece, szczotki,

wszelkie artykuły do prania i oświetlania w wyborowych gatunkach po nizkich cenach poleca

Centralna Drogerya

Telef. 238. **J. Czepczyński** Telef. 238.

Skład detaliczny

Poznań, Stary Rynek 8

Magazyny hurtowne ul. Południowa 3.

Wielka oszczędność w gospodarstwie!

MAGGI przyprawa do ulepsza natychmiast słabe zupy, sosy, jarzyny i nadaje im zadziwiająco dobrego smaku. W butelkach we wszystkich wielkościach poleca **J. Gensler,** ulica Półwiejska 34.

Brunświckie pierniki

5 f. pierniki 100 szt. 3,75 M.
10 f. „ 100 „ 7,50 „
Brun Leck. 100 „ 30,— „
Pier. z cytr. 100 „ 30,— „
Br. gr. pier. funt po 35 fen.
Pier. mig. I z cytr. f. 95 „
„ „ „ 70 „
Pierniki marcyp. w pudełk. 6 szt. na spos. nor. M. 1,00.
Wysełka za zaliczką.
Braunschweiger Zucker - Honig - Fabrik
Georg Atto Lange
Braunschweig.
Proszę żądać cennik.

Zegarek

kluczykowy lub **remontoarowy** 6 kamieni brzeg złoty 7 M. **Remontoir** 2 czysto srebrne koperty, brzeg złoty 10 kamieni 12 mk. Kat. darmo. wys. za zal. **W. Davidowitz,** Berlin W. 57.

Mam dobre miejsca dla: **Służących** kaw., **ogrodników** z usługą, **chłopców** kredensow. **włódarzy, kowali, stelmachów, forczpanów** z zacięż. **Owczarz** z owczark., **gospodyni** z gotow.' **pokojówka** z szyc. kilku **pisarzy g. urzędnika** do Polski, **parobków** na wysoki deputat. Pośred. miejsc, Stellenvermittler **Stanisław Tuczyński,** Posen, Ritterstr, 10, Telef. 1644.

Od N. Roku mam dobre i stałe miejsca dla: **Gospodyń** na probostwo i do dworu. **Bon frebl. kuchmistrzyń** od 300—400 M. **panien służących** z prasow. i krawieccz., **pokojowych** do dworu, **kucharek, praczek** dworsk. **nianiek, 3 kucharzy służących** kawal. Spiesz. zgł. Adr.: **Ant. Wesołowska,** Stellenvermittlerin Poznań-Posen, Wilhelmstr. 18 I. Telefon 1645.

Węgle

w znanym pierwszorzęd gat. **poleca w ładunkach wagonowych z kopalni jak również każdą ilość w dom i wszystkie inne materjały palne**

Carl Hartwig,

ul. Colomba 15-20.

Założony 1858.

Telefon nr. 6. 25 570.

Baczność!

Mam do dzierżawy **gościniec** dom. do tego 2 mg. od 1. 4. 09. **Gościniec** gosp. **Kram** na wielk. wsi do kupna. **Gospodarstwo** 75 mg. **Oberża** w mieście pow. **Restauracja** w dobr. położ. tanio do kupienia. Proszę o spiesz. zgłosz. li osobiste

A. Balcerek,

Posen W. 3. St. Lazarus. Prinzenstr. nr. 2 I ptr.

10 minut od centralnego dworca.

Szukam dzierżawy lub kupna

kramu kolonialnego

połącz. z handlem węgli lub emalji w kośc. lub wielk. wsi z kilku mg. ziemi. Of. piśm. przyjmuje ekspedycja Wielk. pod nr. 6111.

---

600 marek

szukam pożyczki na pewną hipot. Łaskawe zgłoszenia do ekspedycji Wielkopolanina pod nr. 6120.

---

50 robotników

drenarskich znajdą zaraz zatr. **Dom. Lubostroń,** stacja koleji Barcin.

Skład 6131

z mieszkaniem lub bez jest zaraz do wynajęcia w domu przy **ul. Fortecznej 4.** (Jeżyce.)

Sala Miczynsky'ego

ul. Zwierzyniecka

w każdą niedzielę **TANIEC.**

Wielka wyprzedaż bielizny

stósownej na praktyczne podarki gwiazdkowe!

Około 300 tuź. serwetek, pierwszorzędnych wyrobów i modnych deseniach wszelkie obrąbione pół tuź. **4 50, 3,85, 2,75, 1,95 M.**

Około 2000 sztuk obrusów pierwszorzędne wyroby, wszelkie w najnowszych deseniach, obrąbione

				białe bielone			
100×110	85 fen.	115×150	1,80 M.	130×130	2,40 M.	130×160	3,65 M.
110×150	1,25 M.	130×160	2,15 M.	130×130	2,85 M	160×225	8,50 M.
115×130	1,50 M.	130×200	3,50 M.	130×130	3,85 M	160 + 320	12,25 M.

Około 200 nakryć do kawy i herbaty w różnych modnych wyrobach, białe z kolorowym brzegiem i całe kolorowe z 6 serwetkami . . . . . nakrycie **8,50, 6,75, 4,85, 3,75 M**

Około 500 tuź ręczników białych i kolorowych najlepsze śląskie i westfalskie wyroby pół tuź. **4 35, 3,85, 2,75, 1,85 M.**

Serwety do kawy i do śniadania

Serwety do kawy z frandzlami prawdziwe do prania **1 85 1 50**

Serwety do śniadania obrąbiane wspaniałe desenia **2 85 2 25**

Scierki

białe z brzegiem albo czerwone w kraty

pół tuzina 60/60 cm. **1 85 1 45**

pół tuzina 60/80 cm. **3 85 2 80**

Chodniki na stół i serwetki.

Chodniki białe z brzegiem **1 80 78 f.**

Chodniki białe adamaszkowe **4 25 3 25 2 65**

Serwetki ażurowe **2 25 1 65 1 25**

Gotowe powleczenia na poszwy, poduszki i prześcieradła.

Białe powleczenia kretonowe **3 25 2 45**

Białe powleczenia linonowe **3 85 2 85**

Białe powleczenia walisowe w pasy **5 00 3 75**

Powleczenia kolorowe **4 50 3 90**

Białe poduszki ażurowe z obrębkami **1 95 1 75**

Białe poduszki z ząbkami **1 85 1 65**

Białe poduszki ręcznie dzierżgane **3 50 1 85**

Poduszki są gotowe w 2 wielkościach gotowe na składzie 80:80 cm. 80:100 cm.

Podpinki w wielkim wyborze!

Prześcieradła dowlasowe **2 25 1 85 1 35**

Prześcieradła półpłócienne **2 90 2 45 1 65**

Powleczenie z 2 poduszkami garnitur **3 50**

Najprzedniejsze fabrykaty!

Chustki.

Chustki linonowe damskie i męskie pół tuz. w kartonie **1 10 95 85 f.**

Chustki czysto płócienne damskie i męskie pół tuz. **2 75 2 25 1 85**

Chustki satynetowe modne desenia sztuka **55 f.**

Chustki dla dzieci **15 10 4 f.**

Chustki znaczone pół tuzina w kartonie

linonowe **2 25 1 65**

batystowe w kartoniku **2 25 1 35**

batystowe znaczone w kartoniku **1 85**

płócienne znaczone w kartoniku **3 00**

Nadzwyczaj tanio!

Chustki z połyskiem jedwabnym

damskie batystowe, ażurowe z brzegiem **35 24 14 f.**

męzkie batystowe, ażurowe z brzegiem **50 40 28 f.**

Wielki wybór w chustkach płóciennych, haftowanych

Madeira tylko w najlepsz. gatunku **1 45 1 15 95 85 f.**

M. SCHNEIDER, Berlińska 19.

Nakładem i drukiem Fr. Chociszewskiego w Poznaniu. — Redaktor odpowiedzialny Franciszek Laurentowski w Poznaniu.

DODATEK do Nr. 281 „WIELKOPOLANINA".
Niedziela, dnia 6 grudnia 1908.

We własnym interesie

proszę uważać na mój dzisiajszy czterostronny dodatek.

Przeszło 200 polskich krawców i krawczyń.

Rudolf Petersdorff

„Pod wielką fabryką."

Wyprzedaż gwiazdkowa
w Bazarze 95 fen.
tylko Stary Rynek 38|39
obok Czerwonej Apteki
jest godną widzenia!

Margaryna roślinna
z mlekiem migdałowem
Sanella

opatentowana w urzędzie ces. niem. pod nr. 100922 i przy pomocy słodkiego mleka migdałowego wyrobiona z najwyborniejszego masła roślinnego i oliwy jadalnej. Co do swych właściwości i sposobów jej użycia równa się

najlepszemu masłu
i zastępuje je w zupełności.

Sanella nie jest zatem margaryną z tłuszczu zwierzęcego.

Główny zastępca
H. Dobriner, Poznań, ulica Berlińska nr. 13.

Zawsze świeża, do nabycia w następujących składach:

Poznań. Jakób Appel ul. Wilhelmowska 7.
E. Brecht's, Wwa ul. Wroniecka 13.
Ernest Baumgardt, plac Sapieżyński 7.
M. Brzozowski, ul. Wysoka 12.
St. Danielewski, ul. Rycerska 14.
W. Filipowski, nar. pl. Wilhelm. i ul. Teatr.
B. Glabisz, ul. św. Marcina 14.
Józef Głowinski, ul. Wiktoryi 13.
I. Grajewski, ul. Szeroka 15.
W. Günther, Chwaliszewo 34.
B. Hoffman, ul. Warszawska.
Ed. Krug & Syn, ul. Południowa hurtownie.
" " ul. Wrocławska 10|11 detal.
" " Grobla 20 "
" " ul. św. Marcina 33 "
" " ul. Szeroka 22. "
" " ul. Półwiejska 15.
C. Kostanski, ul. Półwiejska 38.
L. Kubacki, Rybaki 10.
H. Kirste, ul. Piaskowa 2|3.
E. Lützkendorf, ul. Kramarska 21|22.
Max Mewes, Chwaliszewo 60|62.
Paulina Mende, ul. Kwiatowa 5.
St. Maćkiewicz, Ostrowek.
A. Niedzielski, ul. Butelska 7|8.
„Posener Beamtenvereinigung" św. Marcin 15.
" " plac Sapieżyński 8.
" " ul. Półwiejska 20.
Leopold Placzek, ul. Szeroka 18.
St. Politowicz ul. św. Marcina 13.
Elise Rabbow, ul. Fryderykowska 22.
Hermann Streich, ul. św. Marcina 53.
C. I. Stamm, ul. Strzelecka 28b.
Hugo Tonn, ul. Królewska 18.
Karól Wronker, ul. Wroniecka 18.
J. Wawrzyniak, plac Królewski.
St. Ziętkiewicz, ul. Wilhelmowska 21.
M. Solyga, ul. Podgórna 14.
H. Hummel, ul. Fryderykowska i narożnik ulicy Lipowej.
L. Laskowski, ul. Półwiejska 1.
" ul. Wrocławska 38.

Jeżyce.
St. Adamski, ul. Wielka Berlinska 66.
M. Bischoff, ul. Moltkiego 1.
T. Borowicz, ul. Wielka Berlinska 90.
Emilia Dümke, ul. Wielka Berlinska.
W. Grądzielewski, ul. Poznańska 27.
Fr. Horęziak ul. Moltkiego.
H. Jłowiecka, ul. Moltkiego.
St. Kwapiszewski, ul. Wązka 6.
„Posener Beamtenvereinigung" ul. Karola 11.
Fr. Pohl, ul. Wielka Berlinska 49.
M. Sobkowiak, ul. Polna 22.
A. Sudzińska, ul. Polna 11.
A. Wojasiak, ul. Nollendorfa 23.
St. Widermanski, ul. Wielka Berlinska 59.
K. Wojciechowski, ul. Poznanska 31.
I. Dressler, ul. Jadwigi 28.
Leo Gumprecht, ul. Zwierzyniecka 9a.
B. Schiewek, ul. Wielka Berlinska 1.

Wilda.
Józef Andersz, ul. Następcy Tronu 26.
A. Augustin, ul. Następcy Tronu 79.
M. Bąszyk, ul. Strumykowa 6.
M. Cedzich, ul. Następcy Tronu 27.
Fr. Dronia, ul. Następcy Tronu 12.
V. Hołoga, ul. Fabryczna,
E. Jasinska, ul. Gneisenaua 45.
A. Kaminski, ul. Następcy Tronu 12.
Fr. Krüger, " 88.
St. Kardacz, " 5.
Paweł Kühn, Wrangelstr. 1.
V. Lubka, Wrangelstr. 8.
„Pos. Beamtenvereinigung" ul. Gneisenaua 13.
A. Przymus, ul. Fabryczna 4.
Bertha Reich, ul. Blüchera 5.
Amalia Schütze, ul. Fabryczna 6.
St. Smorawinski, ul. Następcy Tronu 36.
V. Stęczewska, ul. Blüchera 19.
L. Świątek, ul. Następcy Tronu. 76.
A. Ubysz, ul. Następcy Tronu 4.
Augusta Wendt, ul. Blüchera.

Św. Łazarz.
O. Oberstein. ul. Książęca 13.
Marya Fischer, ul. Nowa Ogrodowa 60.
Brunon Förster, ul. Nowa Ogrodowa 7.
Alfr. Goltz, ul. Głogowska 73.
V. Kirste, ul. Kolejowa 33.
E. Lützkendorf, ul. Głogowska.
M. Majewski, ul. Kolejowa.
„Posener Beamtenvereinigung" ul. Kanałowa 8.
Antoni Pfeiffer, ul. Książęcia 34.
M. Przewoźna, ul. Głogowska.
K. Rutkowski, ul. Gurczyńska (Gurczyn.)
Julia Rutkowska, ul. Łazarska 22 (Gurczyn.)
L. Stryzinska, ul. Głogowska 102.
i E. Gloria, ul. Głogowska 102.
I. Śledź ul. Łazarska 37.
I. Walczynski, ul. Cesarzowej Wiktoryi 20b.
Hermann Mahn, ul. Nowa Ogrodowa 56.

Na żądanie udzielają składy powyższe prób bezpłatnych.

Ze względu na **daleko posunięty sezon**, a znajdujące się jeszcze nadzwyczaj wielkie zapasy zimowe, urządziliśmy z dniem dzisiejszym
znaczne zniżenie cen
na wszystkich towarach zimowych.
Polecamy:

Modne paletoty zimowe i ulster
dla panów i młodzieńców
M. 8,50 11, 13, 15, 16 50 19,50 21, 24, 27
aż do najpiękniejszych **na jedwabiu i pluszowej podszewce.**

Najnowsze ubrania marynarkowe
M. 8,50 10,50 13,50 16,50 18, 21, 25
aż do najpiękniejszych.

Modne ubrania marynarkowe
obszywane tasiemką — 24, 26, 30, 35, M.

Jupy zimowe od 5—21 mk.

Jupy futrzane 18, 20, 24. 30, itd.

Kołnierze futrzane od 6,00 do 27,00 M.

Partja okolicznościowa **ubrań surdutowych** z diagonal-kamgarnu lepsze **M. 22,50 28, 33,** aż do najładniejszych gotow. na składzie.

Zachwycające bluskowe surduciki i ubrania kitelkowe
od najtańszych do najeleganckiej w wielkim wyborze
po zdumiewająco tanich cenach.

Nasz oddział ubrań na miarę jest nadzwyczajny. **Ubrania, paletoty** na miarę pod gwarancją bezbłędnego leżenia.
33,00 36,00 39,00 42,00 48,00 aż do najlepszych.

Kessel & Co., Poznań
Stary Rynek 60
parter i I-sze piętro.
Telefon 1302. Znaczki brązowe. Stałe ceny.

Nieprześcigniony jest
gwarantowany nieszkodliwy bez klorku bez tarcia
Persil
zupełnie bezpieczny bez deski do prania bez szczotkowania
najmodniejszy środek do prania stósowny do każdej metody prania
Henkel & Spt. Düsseldorf
do nabycia po wszystkich składach drogeryjnych i kolonialnych
oraz handlach mydła.

Wielka wyprzedaż gwiazdkowa
uznanej ogólnie najtańszej i największej fabryki bielizny i składu płócien
ul. Wrocławska 3 wpob.St.Rynku **M. L. Webera.** Telefon 2016. zw. koleji elekt.
Polecam po nadzwyczaj nizkich, dotąd nie bywałych cenach:

koszule damskie z dobrego angielskiego kretonu bogato ubrane koronką 1,75, 1,50, 1,25 — 1.00
koszule damskie bogato ubrane haftem 3,50, 3,—, 2,25 — 1.90
koszule damskie z najlepsz. kretonu angielskiego z ręcznie haft. obojczykiem pocz. od — 1.90
kaftaniki damskie z najlepszego materyału elegancko ubrane 3,—, 2,50, 1,50 — 1.00
kaftaniki damskie barchanowe białe i kolorowe bogato ubrane 3,—, 2,50 1,50 — 1.25
koszule damskie nocne bogato ubrane haftem 6,—, 5,—, 4,—, 3.— — 2.50
majtki damskie bardzo bogato ubrane począwszy od — 1.00
majtki damskie barchanowe białe i kolorowe 3,50, 3,—, 2,50, 2,— — 1.25
koszule męzkie z dobrego kretonu 2,—, 1,75, 1,50, 1,25 — 1.00
koszule męzkie z dobrego czystego i pół płótna 3,50, 3,—, 2,50, 2,— — 1.50
koszule dzienne białe i kolorowe 4,—, 3,50, 3,— — 2.75
kołnierzyki, mankiety, krawatki po nadzwyczaj nizkich cenach.
powłoki białe i kolorowe z dobrego materjału 4,—, 3,—, 2,75 — 2.25
prześcieradła obrąbione 2,50, 2,—, 1,50 — 1.25
prześcieradła z dobrego barchanu białe i kolorowe 2,—, 1,75, 1,50 — 1.25
wcypy gładko czerwone albo w pasy w dobrym gatunku 5,—, 4,—, 3,50, 3,— — 2.75

ręczniki białe i kolorowe w dobrym gatunku 50, 40, 35 — 25 fn.
ręczniki białe adamaszkowe 1,—, 90, 75, 60 fn. — 50 fn.
ręczniki ostre do kąpieli 75, 60, 35 fn. — 30 fn.
obrusy w dobrym gatunku białe i kolorowe 1,25 i — 1.00
obrusy białe adamaszkowe 2,50 2,— 1,75 — 1.50
obrusy z 6 serwetkami, białe i kolor. w bardzo pięknym gatunku 6,— 5,— — 3.50
obrusy z 12 serwetkami w bardzo dobrym gatunku 9,— 8,— 7,— — 6.00
fartuchy damskie, szerokie 1,50 1,25 1,00 — 75 fn.
fartuchy damskie reformowe w najnowszem wykonaniu 4,— 3,— 2,— — 1.30
fartuszki damskie, krótkie eleg. 1,50 1,25 1, 75, 50 — 40 fn.
fartuszki dla dzieci w różnych wielkościach, w ogromnym wyborze

kołdry watowane, kołdry białe i kolorowe, derki do podróży, trykotaże
męzkie, damskie i dziecięce
w ogromn. wyborze po bardzo nizkich cenach.

Matynki zimowe
bardzo tanio:

Kupna okolicznościowe dopóki zapasy starczą!
Czysto płócienne chusteczki z małemi, nieznacznemi błędami za połowę zwykłej ceny.
Stołowizna w starszych deseniach znacznie pod ceną.
Halki wełniane, morowe i barchanowe z powodu spóźnionej pory po cenach fabrycznych.
Ilustrowane cenniki wysyłam na żądanie darmo i franko!

W sobotę, dnia 28 z. m. rozpoczęła się w moim bogato zaopatrzonym domu konfekcyjnym

= Wyprzedaż gwiazdkowa =

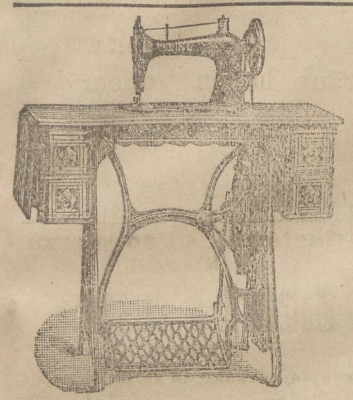
By uprzątnąć znaczne zapasy, daję **10 procent rabatu**

na gotową garderobę męską i dla chłopców
na kapelusze, trykotaże, laski i parasole

na gotowe futra męskie i damskie,
na jopy futrzane i czapki. ∴ ∴ ∴

S. Brzeski, Dom konfekcyjny.

Poznań - Stary Rynek 61. Telefon 603.

Najpożyteczniejsze podarki gwiazdkowe

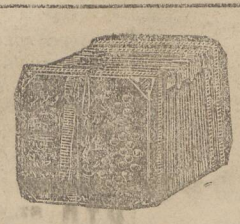
Singera maszyny do szycia są najwzorowsze w konstrukcyi i wykonaniu.
Singera maszyny do szycia są niezbędne w domowym użytku i w przemyśle.
Singera maszyny do szycia są najwięcej rozpowszechnione w zakładach fabrycznych.
Singera maszyny do szycia są nieprześcig. co do zdolności w pracy i wytrwałości.
Singera maszyny do szycia wyśmienicie nadają się do modnych haftów artystycz.

Bezpłatne kursa nauki w wszelkich robotach domowych i w modnym hafcie artystycznym.
Skład jedwabiu do haftów w wielkim wyborze kolorów, jako też części, igieł, oleju i t. d.

Singer & Co. Nähmaschinen Act. Ges.

Poznań, ulica Berlińska 16 i Chwaliszewo 76.

W. Eibich

w Poznaniu
ulica Wrocławska nr. 60.
Rok założ. 1790.

Największa polska fabryka muzycznych instrumentów

I. Skład; ulica Wrocławska 60. narożnik Starego Rynku. II. Skład: ulica Dolna Wałowa 1. dawniej ul. Nowa 11.

Amerykańska gitarowa cytra, którą natychmiast **bez żadnej nauki** może grać dziecko i starszy, do tego wszelkie polskie i niemieckie piosenki i tańce, po 8,50 mk. Lepsze 10, 15, 18 i 20 mk. Tak samo akordowe cytry po 4, 6, 10 mk. itd.

Bóg z nami! Bóg z nami!
Wielke warszawska koncertowa harmonika.

Najlepszy wyrób, najmocniejsza w budowie z całego świata. Dwa rzędy głosów, dwa klucze, organ. głos tylko 4 mk. Ta sama lepszej budowy, 3 rzędy głosów, 3 klucze, tylko 5 mk. Dość lepiej budowana, 4 rzędy głosów, 4 klucze, tylko 6 mk. **Najnowszej konstrukcyi harmonika Mickiewicza.** Całe miechy z baleczek budowane, okute całe w nyklową blachę. Dubeltowe dna, tak, iż klawiatura wytrzyma przez to na wieczne czasy, 5 lat gwarancya, 2 klucze 7 marek, 3 klucze 8 mk., 4 klucze 10 mk. Harmonika 6 rzędowa: 6 prawdziwych kluczy, 136 organowych głos. tylko 15 M. **Skrzypce** dla każdego gracza, imponujące, wartość 10 mk. tylko 6 mk. z smyczkiem. **Skrzypce** lepszego gatunki z pudełkiem i smyczkiem tylko 10 mk. **Skrzypce** dla preparand. z pudełkiem i smyczkiem tylko 12 mk. **D. Klarnety** czarne z 5 klapami na wałkach mosiężne tylko 6 mk. **A. B. C. D. i Es. klarnety** z 6, 7, 8, 10, 12 klapami od 10 do 20 mk. i. t. d. **Fletowersy trąbki, bębenki** dla szkół, muzyki orkiestrowej i straży ogniowej. **Cello i kontrabasy** w różnych gatunkach. Do **akordowej i gitarowej cytry** także **nuty.**

Zamówienia odsyła się pod największą zadowalniającą usługą przez pocztę. **Polskie i niemieckie cenniki** na żądanie gratis i franko.

Aby uniknąć zwłoki w przesyłkach proszę adresować wyraźnie jak następuje: **W. Eibich, Posen, Breslauerstr. 60,** oraz proszę swój adres własny dokładnie podać.

Tanio! Tanio!

Kantówkę, blachy, suche deski, łaty, stalówkę i szwarty

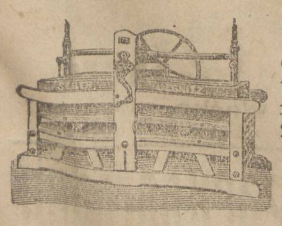
w każdej długości **rury i dachówka cementowa, papa na dachy, smoła i wszelkie inne materjały budowlane** mam zawsze na składzie.

Także mam na sprzedaż **1 dom z morgą przyległego ogrodu** w mieście Stęszewie. Oprócz tego sprzedam **1 gospodarstwo** z 15 morgami ziemi i 1 gospodarstwo z 30 morgami. ziemi. Wieś kościelna, szkoła w miejscu. 6113

Wpłata podług ugody. Warunki bardzo dogodne.

J. Brodtmann, Kolonia p. Stęszewem
Stęszewo Telefon nr. 5 Telefon nr. 6 Kolonia.

Polecam się także do wykonywania wszelkich robót murarskich i ciesielskich.

Połyskującą bieliznę

osięga się przez moje niezrównane magle wszelkiego rodzaju ręczne i pędzone siłą, rozmaitej wielkości najnowszej konstrukcji 2 letnia gwarancja, bardzo lekko i bez łoskotu chodzące. (Spłata ratami)

Patenty i D. R. G. M.

Seiler'a fabryka maszyn **w Lignicy (Liegnitz) 49.**

Dyplomowana najwyższemi odznaczeniami, domowe magle rozm. rodzaju. Zastępca **St. Kaiser, Poznań W. 3.** Nowa Ogrodowa 46. Fabryka i składy Poznań W. 3 ul. Głogowska 46 przy centr. dworcu. Fabr. i miejsce wystawy Poznań W. 3 ul. N. Ogrodowa 48. Hardenbergschloss.

Oszczędności

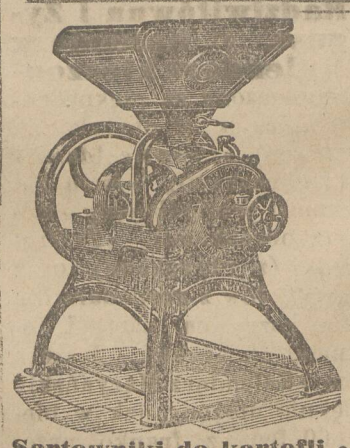
przyjmuje podpisany Bank na oprocentowanie w każdej sumie i każdego czasu i płaci

5 od sta

przy półrocznem wypowiedzeniu i oblicza procent od dnia wpłaty.

Adresować trzeba tak:

BANK PARCELACYJNY
e. G. m. b. H.
w Kościanie — Kosten
Provinz Posen.

Srótowniki

rozmaitych systemów

Siekacze

do kartofli i buraków

rozmaitych konstrukcyi.

Pluczki

do kartofli, żelazne.

Sortowniki do kartofli o płaskich sitach nowej konstrukcyi. **Rozdrabiacze** do kuchów. **Beczki stalowe** cynkowane do wody i gnojów z pompą i bez tejże. **Wagi** do bydła najnowszej konstrukcyi. **Wagi** spichrzowe, jako też wszelkiego rodzaju maszyny poleca po jaknajtańszych cenach.

Adres do listów. **A. Bryliński,** Poznań — Posen: **A. Bryliński,** Adres do telegr. **A. Bryliński,** Posen.

Poznań, ulica Rycerska nr. 11-a.
Telefon nr. 69.

Skład machin i narzędzi rolniczych wszelkiego rodzaju, **części zapasowe do tychże i pracownia do napraw.**

Nie kupujcie raz taniej!!

na cały świat wysełam zegarki z 5-let. **piśmienną gwarancyą,** i już **dokładnie obciągane** i na minutę **uregulowane.** Dowodem liczne z całego świata zamówienia i podziękowania. — Kto nie kupi, toć trudno, sam sobie szkodzi.

Zegarek cyl. nikl. kluczykowy 6 kamieni	5,40 M.
Zegarek cyl. nikl. klucz. 6 kam. 2 złocone brzegi	5,90 „
Zegarek pryma werk, 6 kamieni 2 złocone brzegi	7,75 „
Zegarek pryma czysto-srebrny 6 kamieni, 2 złocone brzegi	9,85 „
Zegarek pryma masyw, czysto srebrny, 10 k., 2 zł, brzegi	11,75 „

Najpiękniejsze z wizerunkiem **Matki Boskiej** bardzo trwałe, i ciężkie, masyw czysto srebrne zegarki na 10 kamien., 3 złote brzegi, pryma werk już po **12,00, 14,00, 16,00 mk. Nikl.** rem. bez gwarancyi zegarki po 2,35, 2,95, 3,50 mk., czarne stalowe mk. 4,20, Budziki po mk. 1,85 **Cenniki** około 3000 illustracyi na zegarki, łańcuszki, pierścienie oraz noże, brzytwy, kosy, rewolwery, portmonetki, harmoniki, skrzypce, flety, klarnety wysyłam kardemu **darmo i franko.**

Adr.: **M. Danecki, Poznań**
Posen, Bismarckstr. nr. 2.

Jak z Trucizną

tak ostrożnie trzeba postępować przy zakupnie środków do prania bielizny, ponieważ wiele poleconych i szumnie zachwalonych nie mają żadnej wartości i tylko bieliznę niszczą. — Wypróbowanem, znakomitem środkiem do prania jest

Saponin ze znaczk. ochronnym **koszulką.**

SAPONIN na zeszłorocznej wystawie lekarskiej we Lwowie praktycznie wypróbowano i uznano jako najlepszy i wcale nieszkodliwy środek do prania bielizny nie zawierający ani odrobiny chloru.

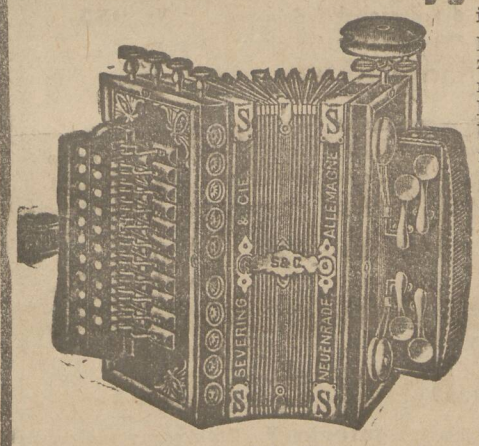
Z powodu tych zalet nagrodzono SAPONIN z koszulką najwyższą nagrodą — złotem medalem.

Bez mydła, sody i silnego tarcia tylko przez gotowanie z SAPONINEM otrzyma się bieliznę lśniąco białą. Wszędzie do nabycia w paczkach po na pół kg. za 25 fen. Trzeba żądać wyraźnie **Saponin z koszulką** bo są bezwartościowe naśladownictwa.

SAPONIN z koszulką wyrabia

Chem. fabryka Czesł. Nagórskiego w Starogardzie.

Baczność! Bez fenyga kosztów!

i bez przymusu kupna posełamy każdemu nasz wspaniały katalog gwiazdkowy z wielkim wyborem 1, 2, 3, i 4 rzędn. koncertowych harmonik — modeli niemieck., włoskich i wiedeńskich. Takowa dostarcza się z otwartą lub z przykrytą klawiaturą i w Ia gatunku Ajax złotobronzowych i sprężynowo - stalowych głosów i dajemy na tychże trwałość nieograniczoną gwaran.

chór.	klaw.	reg.	basy	głosy	M.	w stali M.
2	10	2	2	50	4,50	5,50
3	10	3	2	70	6,—	7,50
4	10	4	2	90	7,50	9,50
6	10	4	2	110	11,50	15,—
2 rzędn.	21	2	4	108	10.—	13,00

Wysełka za zaliczką. **4 tygodnie na próbę.** — Opakowanie i szkoła darmo. Porto 80 fen. **Ostatnia nowość!** 4 dźwiękowe tyrolskie dzwonki, jak obrazek, wspaniały akompaniament przy muzyce który może być przyczepiony do każdego instrumentu, **tylko 80 fen.** 1 dzwonak 30 fen. Podwójny dzwonek 60 fen. Cymbałki, jak obrazek, tylko **80 fen. Baczność!**

Cytra gitarowa Columbia z 5 akordami, 41 strunami i 20 nutami tylko **7,50 M.,** z 6 akordami 49 strunami i 20 nut. tylko jeszcze 9,50 M. Fonografy od 5 mk. począwszy. Dalej wspaniały wybor bandonionek, skrzypiec gitar, mandolin, katarynek, harmonik do ust, klarnetów, trąbek, fletów okarin, rogów sygnałowych, złota, srebra zegarków, stali towarów ze skóry, broni, ozdób na drzewko gwiazdkowe, podstawki do drzewek od 9,50 M. począwszy podług katalogu w bezbłędnym gatunku. **Harmoniki ustne** z dzwonk, tylko 1 M.

Wspaniałe podarunki gwiazdkowe dla młodów i starych. Zamawiać z zaufaniem u 5009

Sewering & Co. Neuenrade i. W. Nr. 345
Pierwszorzędna fabryka harmonik.

Choroby męzkie

i słabość nerwów. **Uwieńczony,** bardzo pouczający poradnik przez specjalistę Dr. med. **Rumlera,** zapobiegający i leczący wycieczenie **muzgu** i **krzyża pacierzowego,** jak również **nerwów płciowych,** skutków **rujnujących nerwy namiętności i ekscesów i wszystkich równomiernych tajnych cierpień. Dla każdego mężczyzny** prawdziwie nieoceniony, zdrowotnej korzyści. Korespondencye uprasza się po niemiecku lub francusku. Za **mk. 1,60** w znaczkach pocztowych franko przesełа **Dr. Rumler** Nachf. **Genf 378** (Schweiz).

Mieszkam teraz przy ulicy Wiktorji 14 I piętro.

Antoni Koczwara, lekarz-dentysta

specjalne zastosowanie metod **usunięcia bólu** przy plombowaniu w prawianiu i rwaniu zębów.

Dotrzymuje pola prawdziwa Kathreinera kawa słodowa

gdyż żadne nawet tak gwaltowne zaczepki konkurencji nie mogą jej usunąć.

Dla tego piją ją wszyscy, którzy chcą używać prawdziwie aromatycznego, bardzo smacznego i przytem nieszkodliwego napoju.

Wszędzie do nabycia. W całych, pół i ćwierć paczkach, ćwierć paczki **10** fenygów.

Er behauptet das Feld der echte Kathreiners Malzkaffee,

denn keine noch so heftigen Angriffe der Konkurrenz können ihn jemals verdrängen.

Darum trinken ihn Alle, die ein wirklich aromatisches, sicher bekömmliches und dabei unschädliches Getränk haben wollen.

Ueberall erhältlich! In ganzen, halben und viertel Paketen, das Viertel-Paket **10** Pfennig.

Hansena

piece z ogniem nieustającym do antracytu wedle ryciny.

Piece

iryjskie do każdego paliwa, praktyczne z powodu oszczędności opału i dobrej regulacji

Nr.	21.	22.	23.	24.	26.	28.
mk.	**19.**	**21.**	**25.**	**29.**	**38.**	**55**

włącznie 2 rur 2 kolan franko do każdej stacji kolejowej.

Naftowe piece

do ogrzewania **bez rur** bardzo prakt. po **22**,50, **25**,00 i **30**,00 za sztukę.

Saneczki dla dzieci.

Dzwonki do sań.

Łyżwy

Łóżka żelazne dla dorosłych i dzieci.

Nr. **955** kosztują:

Umywalki, bidety i klosety

hermetycznie zamykane.

3,00 M. za sztukę.

Maglownie

angielskie, pokojowe i stołowe oraz **maszyny do prania** poleca

Firma T. Otmianowski, Poznań

Telefon 565. **Telefon 565.**

Tanie książki i nuty.

Jak się nauczyć po niemiecku? Praktyczny podręcznik do nauczenia się języka niemieckiego w krótkim czasie bez pomocy nauczyciela z słownikiem polsko-niemieckim i niemiecko-polskim. Cena **1,10** mk. z fr. przesyłką. **Praktyczna kucharka.** Przepisy tanie i praktyczne przerządzenia wszelkich potraw, ciast, likierów itd. Cena **1,10** mk. z fr. przesyłką. **Pisma X. kanonika Schmidta** w 10 tomach. Zawierają najpiękniejsze powieści tego pisarza. **Cena tylko 4 marki. Kasper Pokraka, Sowizdrzał Polski,** żywot największego figlarza jaki żył na bożym świecie. Cena **1** mk. z fr. przesyłką. **Mapa W. K. Poznańskiego,** zawiera wszystkie wsie, miasta, drogi, koleje. Cena **1,10** mk. z fr. przesyłką. **Wielki czarodziej,** zbiór najłatwiejszych i najwięcej zajmujących sztuk czarodziejskich. Cena w oprawie **60 fen. Nowy wielki sennik egipski** tylko **60** fen. z fr. przesyłką. **Nowa wielka Sybilla** i gwiazda szczęścia tylko **60** fen. z fr. przesyłką. **Prawdziwe karty wróżbiarskie** słynnej kabalarki Le Normand. Wesoła gra towarzyska. Cena **75** fen. **Podręcznik do pisania listów,** najlepszy, najtańszy, najdokładniejszy. Cena **1,10** mk. z fr. przes. **Mówca doskonały,** zbiór toastów i powinszowań. Cena **75** fen. **60 tańców na fortepian.** Cena **1,70** mk. z fr. przesyłką. **60 tańców na skrzypce.** Cena **1,70** mk. z fr. przesyłką. **Polskie tańce na fortepian** 2 tomy. Cena **3,20** mk. z fr. przesyłką. **Polskie tańce na skrzypce** 2 tomy. Cena **2,20** mk. z fr. przesyłką poleca i przesyła odwrotnie

Fr. Chocieszyński, Poznań - Posen O. 1.

Szkoła handlowa Preiss.

Ul. Św. Marcin 64.

Założona 1893 r. **Telefon 1983.**

Nowe kursa

rozpoczynają się dnia **4 stycznia 09. Gruntowna praktyczna nauka przez doświadczone i rutynowane siły nauczycielskie.** Kurs trwa 3 miesiące. **Nauka w klasach oddzielnych podług planu zaprowadzonego w pierwszorzędnych szkołach handlowych. Tygodniowo 27 lekcji obowiązkowych.** 4295

Prospekta na żądanie także w składzie przy ulicy Nowej nr. 11.

DYREKTOR.

Kasa Związku Ziemian

przyjmuje depozyta i drobne oszczędności począwszy od 1 marki i płaci:

za rocznem wypowiedzeniem . . . . . 5 %
za półrocznem wypowiedzeniem . . . . . 4 ½ %
za kwartalnem wypowiedzeniem . . . . . 4 ¼ %
na każdorazowe żądanie . . . . . 4 %

Adres: **ZWIĄZEK ZIEMIAN, Poznań, (Posen)** ulica Wiktoryi 2 ptr. — Telefon 1615. 6136

Ważne dla Stęszewa i okolicy!

Szanownym Gospodarzom donoszę niniejszem, że **z powodu wykończenia linji kolejowej z Poznania do Stęszewa,**

za zboże płacę znacznie wyższe ceny,

a po jaknajtańszych cenach **sprzedaję wszelkie artykuły paszy,** trzymając się zasady — **wielki obrót — mały zysk.**

6087 Z szacunkiem

FR. PACIORKIEWICZ,

Stęszewo. — Telefon 2.

Interes zbożowy, budowlany i tartak parowy.

Kalendarz Maryański

na rok 1909.

Wspaniały ten kalendarz zawiera 6 dodatków 1) Obraz kolorowy **Matka Boska Bolesna.** 2) Pamiątka 50 letniego jubileuszu objawienia **Matki Boskiej w Lourdes** 4 strony kolorowe. 3) Obraz **Gwiazda morza.** 4) Obraz — **Radziwiłłówna i Zygmunt August.** 5) **Kalendarz ścienny.** 6) **Kalendarz kieszonkowy.** Oprócz tego umieszczone są piękne powieści: »*Dwaj kniazie*« (z obrazkami), »*Julia*« (z obrazkami), »*Ciesz się Adamie*« »*Syn Maryi*« (z obrazkami), »*Msza duchów*« (z obrazkami) oraz »*Gawędy o starych dziejach*« (z obrazkami). »*Trafiła kosa na kamień*« (z obrazkami), oraz bardzo wiele artykułów z gospodarstwa, ku zabawie, ku rozrywce, żarty i dowcipy z pięknemi obrazkami. Jeszcze w żadnym roku »Kalendarz Maryański« nie był tak pięknie ułożony, jak w bieżącym. Cena 60 fen., z franko przesełką 80 fen. poleca i przesełа odwrotnie

Fr. Chocieszyński, Poznań, Posen.

Sprzedającym z drugiej ręki udzielamy wysokiego rabatu.

Najdogodniejszy czas do zakupów gwiazdkowych!

Moje olbrzymie zapasy

artykułów do oświetlania

dla **światła gazowego, okowicianego i elektrycznego,** zmniejszyłem już obecnie znacznie, przed rozpoczęciem inwentury.

Nadarza się rzadka sposobność wczesnego nabycia przedmiotów na święta **po cenach rzeczywiście tanich.**

Aparaty oszczędzają gaz

do wiszącego i stojącego żarowego światła gazowego w wypróbowanej, nieprzewyższonej dobroci.

Najnowszy i najlepszy palnik oszczędnośc.

„Harras“ tylko 2,50 mk.

Światło „Olse“, które wyprzedaję, dopóki zapas starczy, włącznie założenia M. 4,00.

Wszelkich informacyi na polu oświetlania udziela się chętnie. fachowo i bezpłatnie

Przemysł oświetlania

Louis Perls, ul. Berlińska 18.

Kasa oszczędności

Banku Rolniczo-Przemysłowego

Kwilecki, Potocki & Sp.

8866

Przyjmują na oprocentowanie wkładki każdej wysokości od **1 mk.** począwszy i płacą od **3 do 4 i pół proc.** wedle umowy.

Kto dobrą kapkę

wypić albo kogo **uraczyć** chce, ten niechaj tylko sam sobie przyrządzi

koniak, rum, likier, ekstrakty puncz. itd. ze sławnych

Reichel'a esencji znacz. och. świeca w sercu

Żaden produkt sztucz. Naturalny sposób destylizow. i ekstrakty.

Z tego przyrządzane likiery są zupełnie czyste i zaliczają się do najlepszych w świecie likierów.

Przez znawców jako jedyne uznane!

Przy **6** butelkach **7ma gratis!**

Żadne nieudanie się! Oszczędność nadzw.

Żądać **zaraz bezpłatnie** „Destylacya w domu“.

Wartościowa, bogato ilustrowana książka z setkami wypróbowanych przepisów.

Otto Reichel Berlin SO

Niechaj nikt nie da się zwieść przez naśladownictwa, tylko niechaj kupuje prawdziwie **Reichel'a esencje** z znaczk. **świeca w sercu.**

W Poznaniu do nabycia:

J. Czepczyński, Stary Rynek 8, H. Głowacki, ul. Głogowska 26. H. H. Jankowski, ul. Jadwigi 11. E. Koblitz drog. ul. Zamkowa 8. Otto Muthschall ulica Fryderykowska 31, filja na dolnej części miasta. A. Pfeiffer, ul. Księżęca 34. S. Zenkteller, ulica Jadwigi 14. W Jeżycach, S. Zenkteller, drogerya. 5533

Dzierżawa

Probostwa!

W Tarnowie pod Poznaniem jest do wydzierżawienia od 1 lipca 09 na lat 18-cie 560 mg. dobrej wydrenowanej ziemi. Kapitału trzeba posiadać 25,000 M. Warunki dzierżawy przejrzeć i zapieczętowane oferty oddać można u X. Dziekana Seichtera w Wirach pod Poznaniem do 15 grudnia br. **X. Jarosz** przewodnicz. dozoru.

Pożyczki pieniężne

każdemu i w każdej wysok. za rozm. gwarancją, odpłata ratami uskutecznia najszybciej

A. Engler, Gdańsk — Danzig Huudegasse 65. Znacz. na odpow.

Hurtowny skład pierza i kwapu

Matzdorff & Zerkowski,

Posen,

wysyłają franko za zaliczką poczt.

pierze na pościel:

10 f. pierza dart. za 10 M. i za 15 M
10 f. „ „ lepszego „ 20 „
10 f. „ „ białego „ 25 „
10 f. „ „ bardzo dob. „ 30 „
10 f. „ „ nadzw. dob. „ 35 „
z naszych gęsi.

Kwap i pierze niedarte

po rozmaitych cenach, Zawsze świeże na składzie. Próby bezpłatnie i franko. Wrazie przesyłka nie dopisze wymaganiom, odbierzemy takową z powrotem.

KTO szuka posady niechaj zażąda kartą **„Allgemeine Vakanzenliste“,** Berlin 133, Bülowstr.

Ważne dla rzeźników!

Skład rzeźnicki

istniej. kilkadziesiąt lat jest zaraz z pomieszkaniem do wynajęcia **Ludwik Wiza** w Swarzędzu Rynek. 6058

Poszuk. od 1. 4. 09. dzierżawy dobr.

gościńca

na Dom. z pare mg. roli albo na wielkiej wsi kościelnej Postlag. **Stempuchowo S. S. 1050.** (Kr. Wongrowitz).

Poszukuje się dzierżawy

gościńca

we wsi kościelnej lub kramu kolonialnego od 1. 1. 09. 6081

Zgłosz. upr. się nadesłać postlag. **J. S. 500. Exln.**

Trumny dębowe i sosn. ważowe z wybiciem. **Stół krawiecki** topolowy nowy, także **krzesełka** w różnym gatunku bardzo trwałe. **Herofon** do grania z 20 nutami i 3 zimowe męzkie **paletoty** bardzo tanio do sprzed. **Bolesław Iwandowicz,** Wielkie Garbary 53. 6103

POMOCNIKA i Ucznia

lub wolontarjusza za wynagrodzeniem, przyjmie zaraz do mego handlu kolonialnego, win i destylacji. 6092

Wł. Thielmann,

Inowrocław (Hohensalza.)

Z powodu zachorowania pomocnika poszukuję zaraz na czas świąteczny zdolnego 6082

subjekta.

St. Dybizbański Kostrzyn.

Handel kolonialny.

Od 1 stycznia poszukuję do mej mleczarni motorowej 6093

ucznia

S. Wośko, mleczarnia Szymborze p. Montwy.

Służący ogrodnik

starszy dobrze polecony potrzebny od Nowego Roku **w Dom. Tylicy,** p. Ostaszewo Kr. Thorn Westpr. 6075

Nakładem i drukiem Fr. Chocieszyńskiego w Poznaniu. — Redaktor odpowiedzialny Franciszek Laurentowski w Poznaniu.